

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 635. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-drachmann14val-shoot-idm140708758780496/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

2. Kærlighedsromanen og dens komposition

»Kom! kys mig! – og føl den eneste Friheds Lykke: at dø – – –« (s. 558). Og: »kanske den store Vellyst først begynder ved vor Død« (s. 449). Sådan lyder et par kernesteder i romanen. *Forskr.* handler først og fremmest om kærlighed, om den store kærlighed, den umulige. Herved indskrives værket sig i en lang europæisk tradition – fra middelalderens oldfranske og oldhøjtyske Tristan-digtere, fra troubadourerne og fra deres elever Dante og Petrarca.¹ Kvinden er den passioneret tilbedte, den til anden side bundne, den uopnåelige – i hvert fald for en legitim forbindelse. Hun kan være slotsfruen, en Madonna, eller den agtede vens hustru som i Rousseaus og Goethes berømte brevromaner. Men den sociale utilbørlighed kan også – mest på fransk grund – vendes den anden vej: den heftigt begærede er da den mere eller mindre højsindede fleremandspige (som Kameliadamen), og tilbederen kan selv være bundet i ægteskab; heri var der endnu sidst i 1800-tallet en god del provokation – således i tilfældet med syngepigen Edith, der er »holdt« af grosserer Halvrig – i forhold til de udgaver af kærligheds-idealismen, der nok kunne acceptere en resignativ tragik, men ikke, at heltinden er underklasse og seksuelt erfaren.

Men at kærligheds-idealismens tradition skulle være afbrudt i 1800-tallet, passer absolut ikke; tværtimod dyrkedes den på vers og i prosa, i læsning og på teateret som næppe før eller siden. Mange af de indvævede litterære associationer i *Forskr.* (se afsnittet »Islæt«) peger ligesom mange af de indlagte tekster i romanen på digterværker fra romantikkens og realismens tidsaldre. Med god grund: Kærlighedsdød associerer vi mindst lige så meget til Wagners musikteater som til Romeo og Julie eller til Faust og Gretchen. Og halvdelen af de store værker i det moderne genembrud i skandinavisk digtning efter 1870 er variationer af samme historie, fx den om Huus og fru Katinka Bay i Herman Bangs *Ved Vejen* (i *Stille Eksistenser*, 1886). Medens Drachmann havde sin store roman i arbejde, læste han vennen Karl Gjellerups *Minna* (udkommet ca. 1. maj 1889), hvis fortæller og helt Harald Fenger fatter en stor kærlighed til Minna; hun er en brav datter af jævne,

noget alkoholiserede forældre i Dresden, men hendes fortids binding til en dansk kunstner kan hun ikke løse sig fra; først ved sin død er hun egentlig Fengers. Drachmann læste bogen for anden gang grundigt i efteråret 1889 og takker i et brev Gjellerup for værket, »der ved en eller anden Idéassociation, foruden ved sit eget reelle Værd, mere og mere 'stiger i min Agtelse'«.²

Om passionen handler disse digtninger altså: dens tilfældige eller uventede opståen, dens skæbnesvangre magt og så alligevel de successive forhindringer for at realisere kærlighedsforbindelsen. Vilh. Andersen³ har gjort noget nar af romankonstruktionen i *Forskr.* »med den langt udspondne Kærlighedshandling, hvor den Skønnes Hengivelse som i de gamle Hyrderomaner holdes *in suspensio* gennem seksten Bøger» og med de usandsynlige forviklinger. Med det sidste sigter han til det sent afslørede slægtskab mellem Ulf og Edith. Men både den halv-incestuose attraktion Ulf-Edith og det tætte makker- og næsten tvilling-forhold Ulf-Gerhard byder på flere tematiske pointer end formentlige motiviske ubehjælpsomheder. Lad os imidlertid blot følge Vilh. Andersens fingerpeg til en optrevling af romanens motiviske forløb.

Romanens to bind er tilsammen opdelt i seks »bøger«. Vi noterer herefter sådan, at 1.II.6, s. 5 betyder bd. 1, bog II, kap. 6, side 5. Her gælder det i første omgang blot de store motiviske linjer i kærlighedsforviklingerne. Lad os straks fremhæve, at selvom der ved »dobbeltmennesket« Gerhard & Ulf også rummes andre pointer, så er det et vigtigt forhold, at de er rivaler, der skiftes til at fortrænge hinanden.

I 1.I følger vi den hjemvendte grafiker og maler Henrik Gerhard visse døgn i løbet af april-maj et år i 1880'erne i København. Han træffer bl.a. den formuende og æggende frk. Annette Kirchhoff, den moderlige og fraskilte fru Funch og – i varietéen Elysium – sangerinden Edith. I kafé- og varieté-miljøer træffer han sammen med den bohemeagtige digter Ulf Brynjulfsen; de bliver hurtigt fortrolige venner. Gerhard møder endvidere bl.a. Ulf's far og Annette Kirchhoff's stedfar, etatsråd Brynjulfsen, og en grosse-rer Halvvig, der skaffer ham en bolig. Personerne er stillet op.

I 1.II inviteres Gerhard med på en juninatlig køretur med bl.a. Ulf og Edith; Gerhard får (forkert) indtryk af, at Edith er kæreste

med Ulf. Den næste dag besøger Gerhard fru Funch og Annette og hjemfører ligesom på trods Annette som sin kæreste. Allerede den følgende uge besøger Annette og Gerhard som nygifte hendes mor og stedfar i Paris, hvor Gerhard sætter trumf på mod sin svigerfar. Samtidig modtager Gerhard et længere brev fra Ulf om dennes forhold til Edith: det er ren tilbedelse, men til slut med afsløring af, at hun er »holdt« af grosserer Halvvig. Summa summarum: Gerhard har impuls-giftet sig med den forkerte, da han troede, Edith tilhørte Ulf – det gør hun så ikke, men hun er heller ikke fri. Ulf har spærret for Gerhard, men Halvvig spærret for Ulf.

1.III iler tre-fire år frem, hvor Gerhards kunstneriske og personlige, resignerende borgerliggørelse og det anstrengte ægteskab med den kokette Annette resumeres. Bruddet kommer ved et stort selskab en aprilaften hos svigerfaderen, der nu er teaterdirektør og konferensråd Brynjulfsen (1.III.5-8), hvorfra Gerhard fortsætter til Elysium, træffer Edith og taler med hende i en natlig underholdning. Denne er helt platonisk, men medfører, at Gerhard erkender, at han elsker Edith. Næste morgen hjemme modtager han pr. brev et nødråb fra en kusine i en købstad og kan – ved en samtidig uforsigtighed af sin hustru – heldigt nok kræve et større pengelån (forskrivningen) af Annette; pengene skal redde kusinen. På vej i toget ud af byen kommer Gerhard til at følges med sin herskende rival Halvvig; Gerhard afbryder den enerverende rejse i Roskilde, jager i hestevogn tilbage til København, opsøger i selvmordsstemning Edith; hun taler ham til ro, låser sig inde i sit værelse, men låner ham rejsepenge og gadedørsnøglen. Om morgenen tager han toget til købstaden, hvor den nødstedte kusine bor. – Angående Edith er denne bogs situation altså, at Halvvig måske kan passeres, men Gerhard er nu kaldt væk.

I 2.I tilbringer Gerhard maj og et par flg. måneder i købstaden – borte fra Edith, men i selskab med den her strandede Ulf og dennes moster og onkel Ravn samt Ediths første forfører, den animalske Svanning («Kaliban»). Gerhard skriver et skuespil sammen med Ulf og erfarer noget – men netop kun noget og delvis vildledende – om Madam Ravns moder-relation til Edith: denne synes således at være Ulf's kusine. Det ser ud til, at Gerhard er bundet til Ulf nu.

Mere oplysning – men hvilken? – står i en pakke breve, Gerhard får med, da han i august rejser til København for at få sit og Ulf's drama antaget på Det Kgl. Teater: herom i 2.II. Gerhard træffer Edith i Frederiksberg Have, men hun sender ham væk, da Halvvig kommer. Så opsøger Gerhard i trods Annette, der forførende ledsager ham til hans hotel. Her venter Edith imidlertid på ham; hun er ledsaget af bl.a. Halvvig. Hun bryder sammen, da hun ser Annette og Gerhard passere op ad trappen. Halvvig tager sig af hende. Gerhard erfarer misøren og bryder med Annette. Men han kan ikke få lov at besøge Edith. – Gerhard har altså i sin svaghed og skinsyge mistet Edith, der på sin side næsten dør af skinsyge. I det flg. vinterhalvår, en bodstid, lever Gerhard af publicistisk slavearbejde, afbetalende på sin forskrivning til Annette. Teateret sætter skuespillet op, Gerhard overværer prøverne og rapporterer til Ulf i købstaden; Ulf svarer ikke.

Romanens sidste bog er tæt handlingspakket. 2.III begynder ligesom 1.I med en tidlig forårsaftens teaterpremière; Ulf's og Gerhard's stykke bliver en fiasko – så slukkedes det håb. Men foruden af Gerhard er forestillingen overværet af Edith, som han træffer på gaden bagefter og følger hjem. De har en bevæget samtale, hvorunder Gerhard lægger Mad. Ravns brevpakke på Edith's bord. Men dette nulpunkt for Gerhard bliver kærlighedens øjeblik: nu går Edith i seng med Gerhard (2.III.4-5). I morgengryet, da Gerhard lykkelig går fra hendes havehus, kommer Ulf straks efter, optændt og skinsyg. Ulf prøver at voldtage Edith, der dog myndigt får ham pacificeret og efterlader ham uden for soveværelset. Her læser han Mad. Ravns brevpakke, hvoraf det fremgår, at Edith er et hemmeligt barn af Ulf's moder. Altså er Ulf ikke blot kommet efter Gerhard, men er incestuøst forhindret i sin kærlighed. Han falder om med en blodstjrtning. Edith tager med ham hjem til købstaden og vier sig til at pleje sin dødssyge broder – og så er såvel Halvvig som Gerhard afskåret. Gerhard har fået Edith – et øjeblik; den desperat skinsyge Ulf prøver tilsvarende, men afvises – først af den ikke-promiskuøse Edith, straks derpå af den familiære afsløring(s incestforbud). Hans sammenbrud binder imidlertid Edith til ham, skillende hende fra Gerhard. – Nogle år går (2.III.9: »Og op i Halvfemserne var man naaet.«). Gerhard har

brevkontakt med Ulf, der i et – sidste? – brev fortæller ham, hvorledes den fordrukne Svanning under politiske optøjer har slået højrekandidaten Halvvig ihjel under råbet: »Du har taget min Kærest' fra mig« (2.III.11). Edith og Halvvigs fraskilte hustru fru Funch står sammen ved Halvvigs dødsleje. Til Gerhard har Ulf skrevet om sin elskede søster Edith: »De faar hende ikke – De vover ikke at tage hende fra mig, selv ikke, naar jeg er død!« (2.III.10, s. 573).

En Epilog: I København endnu »Nogle Aar efter« (2.III.12 – altså senere end udgivelsen af *Forskr.*!) tænker den ensomme Gerhard tilbage på de døde og de forsvundne. Han har til sidst to drømme om Edith og sig selv. I den første mødes de – eller forlader hun ham? – i en art længselsbåret opstandelse. I den anden drøm mødes og dør de sammen under et bombardement af byen i en ny krig.

Bortset fra, hvad den patetisk opera-agtige slutning i øvrigt indeholder af (bl.a. patriotisk) betydning, så er den i hvert fald en drømt *Liebestod*. Det strider imod den store kærlighedstradition, at Gerhard og Edith faktisk en gang har nydt den kødelige forening, ligesom Ediths sociale placering (men ikke hendes karakter!) afviger fra traditionens ophøjede status for kvinden. Men at der stedse er sat hindringer for kærligheden, og at den i sidste instans er bundet sammen med døden – det er ganske i den sublime og skrækkelige vesterlandske tradition. Edith er romanens kvindelige idol, men hun viser sig den ene gang efter den anden uopnåelig: længslen kan ikke gælde mindre end det uopnåelige. Romanen er bygget sådan op, at den motivisk gennemspiller dette; at det til dels sker med gamle roman-tricks – især familiekomplicationer – som bl.a. Vilh. Andersen har fundet tarvelige, er for så vidt mindre vigtigt; man kan til sammenligning og trøst tænke på, hvordan William Faulkners bedste roman *Absalom, Absalom!* (1936, dansk 2000) er bygget som en succession af mere og mere horrible (begrundelser for) forhindringer af et ægteskab.

★